

سیری در اسرار فرشتگان

با توجه به این که قرآن کریم ایمان به فرشتگان را در کنار ایمان به خدای متعال می‌آورد و نقش آنان را در تمامی زوایای خلقت متذکر می‌شود، «سیری در اسرار فرشتگان» می‌کوشد...

با توجه به این که قرآن کریم ایمان به فرشتگان را در کنار ایمان به خدای متعال می‌آورد و نقش آنان را در تمامی زوایای خلقت متذکر می‌شود، «سیری در اسرار فرشتگان» می‌کوشد ضمن ارائه شناختی از فرشتگان انگیزه‌ای برای تعمق در اسرار آنان را فراهم سازد.

به گزارش **خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)**، **سیری در اسرار فرشتگان**، عنوان پژوهشی از محمدزمان رستمی، عضو هیئت علمی دانشگاه قم است که در گروه تفسیر موضوعی مرکز فرهنگ و معارف قرآن انجام گرفته و در آستانه انتشار توسط پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی قرار دارد. در ادامه متنی را که نویسنده برای معرفی کتاب و موضوع پژوهش خود در اختیار خبرگزاری ایکنا قرار داده است، می‌خوانید.

جایگاه فرشتگان و ویژگی‌های آنان

خدای متعال آنگاه که شروع به بنای جهان نمود، در آغاز، فرشتگان را خلق کرد و آنان را واسطه خلق دیگر موجودات قرار داد.[1] فرشتگان خود دارای سلسله مراتب هستند[2] و هر فرشته و یا هر دسته از فرشتگان، واسطه ایجاد دسته دیگر از فرشتگان می‌باشند و سرانجام آخرین دسته از فرشتگان واسطه ایجاد عالم مادی هستند و در این عالم نیز نظام سلسله مراتبی و علت و معلولی استمرار می‌یابد.[3]

خلقت خدای متعال بسیار پیچیده و پر از اسرار است؛ به گونه‌ای که جز خداوند کسی قادر به درک حقیقت اسرار آن نیست. خدای متعال فرشتگان را آفرید و آنان را در اداره امور این خلقت به کار گرفت. این فرشتگان، خود از اسرار خلقت و بخشی از غیب می‌باشند. انسان هدف این خلقت پیچیده و اسرار آن است، ولی هیچ جزء از امور زندگی او نیست مگر این که فرشتگان در تدبیر آن دخالت دارند. فرشتگان به اذن خدای متعال واسطه تحقق همه امور زندگی انسان هستند.[4] هر آن چه از خوبی‌ها، زیبایی‌ها و قدرت‌ها است از سوی فرشتگان است. همه زیبایی‌ها، تجلی زیبایی فرشتگان است. همه خوبی‌ها، تجلی صفات فرشتگان است. همه قدرت‌ها، تجلی کمالات فرشتگان است.

فرشتگان بر همه شئون زندگی انسان اشراف دارند. ایشان همواره یار و یاور انسان و همراه او و حافظ و نگهبان او می‌باشند. با وجود فرشتگان، انسان هرگز تنها نیست ولو در جمع نباشد یا در تاریکی و یا در دورافتاده‌ترین و تاریکترین نقطه زمین باشد. زندگی انسان را تعداد بسیار زیادی فرشته فراگرفته است. با وجود آنان بسیاری از نیازها رخت بر می‌بندد. با وجود ایشان، هراس معنا ندارد.

هر حرکتی در خلقت با اذن خدا و به واسطه فرشتگان است. نفع و ضرر به کسی نمی‌رسد مگر این که به اذن خدا و به واسطه ایشان است. فرشتگان در خلق زمین و ستارگان و حرکت آن‌ها و جاذبه میان آن‌ها نقش دارند. تابش خورشید، حرکت ابر، ریزش باران، رویش گیاهان و حیات حیوانات همه به قدرت فرشتگان است. آسمان اول با همه کهکشان‌هایش [5] مانند ذره‌ای ناچیز در برابر قدرت فرشتگان است.

همه مقامات معنوی که انسان به آن دست می‌یابد به واسطه فرشتگان تحقق می‌یابد. هر آنچه از شجاعت، سخاوت، کرامت و بزرگواری در انسان تحقق می‌یابد از سوی آنان القا می‌شود. همه احساس‌های مثبت و نیکوی انسان از سوی ایشان ظهور می‌یابد و همه مهرورزی‌ها و خیرخواهی‌های انسان از سوی آنان است. فرشتگان معدن عشق، عاطفه، مهر و صفایند. فرشتگان منبع جود، کرم، لطف و وفایند. فرشتگان روح و روانند، فرشتگان جان شیرینند. فرشتگان زیبایی محضند. فرشتگان بهترین یار و یاور برای اولیا هستند. اولیای خدا از همجواری با فرشتگان در نهایت شور و شفع می‌باشند.

فرشتگان واسطه رزقند. آنچه از رزق و روزی به انسان می‌رسد به دست آنان است. میزان رزق انسان در دست ایشان تعیین می‌شود و برکت در رزق انسان از سوی ایشان تحقق می‌یابد.[6]

فرشتگان واسطه علم و دانشند. همه دانش انسان از سوی فرشتگان به او الهام می‌شود. همه انواع علوم از علم لغت تا علم طب، نجوم و ریاضی از سوی خداوند و به واسطه ایشان به انسان الهام می‌شود.

همه سنت‌های الهی در تحقق عدل و نابودی باطل به دست آنان است. همه قوانینی که در نظام خلقت و نظام زندگی انسان از سوی خدای متعال آفریده شده توسط آنان به کار گرفته می‌شود.

حفاظت از انسان در مقابل شرور توسط آنان است. فرشتگان انسان را از تمامی آسیب‌ها، ضررها و حادثه‌ها باز می‌دارند. این فرشتگانند که اعمال انسان را به ثمر می‌نشانند. این فرشتگانند که نتیجه تلاش انسان را به او می‌نمایانند.[7] ایشانند که خیر و سعادت را بر انسان می‌بارانند.

همه آرزوهای انسان به دست فرشتگان تحقق می‌یابد. همه خواسته‌های انسان را فرشتگان در مسیر تحقق قرار می‌دهند. در همه مذاهب و آیین‌های الهی، بر ایمان به فرشتگان تاکید شده است. ایمان به فرشتگان انسان را در امن قرار می‌دهد. ایمان از ایمنی است و به همان میزان که ایمان حاصل شود ایمنی ایجاد می‌گردد و امنیت برقرار می‌شود. این ایمان، هراس و یاس را

می‌زداید و آرامش می‌آفریند. با ایمان به فرشتگان زمینه‌های ایمان بیشتر به خدای متعال را فراهم می‌آورد. ایمان به فرشتگان به معنای رشد فطرت انسانی و شکوفا شدن استعدادهای اوست. قرآن کریم به طور مکرر، از فرشتگان نام می‌برد، ایمان به آنان را در کنار ایمان به خدای متعال می‌آورد و نقش آنان را در تمامی زوایای خلقت متذکر می‌شود. [8]

چهار گونه تعریف و توصیف فرشتگان در قرآن و احادیث، به بیان علامه طباطبایی علامه طباطبایی می‌فرماید فرشتگان در کلام خدا و احادیث، چهار گونه تعریف شده‌اند:

الف) فرشتگان موجوداتی شریف، مکرم و واسطه بین خدای تعالی و عالم محسوس هستند، به طوری که هیچ حادثه و واقعه‌ای نیست مگر آنکه فرشتگان در آن دخالت دارند و یک یا چند فرشته، موکل و مامور آند. [9] حال اگر آن حادثه فقط یک جنبه داشته باشد یک فرشته، و اگر چند جنبه داشته باشد چند فرشته، موکل بر آند و امر الهی را در مجرایش به جریان می‌اندازند و آن را در مسیرش قرار می‌دهند، همچنان که قرآن می‌فرماید «وَهُمْ بِأَمْرِهِ يُعْمَلُونَ». [10]

ب) فرشتگان دارای اراده هستند اما غیر آن چه خداوند اراده کرده است اراده نمی‌کنند (چونان که انبیا و اولیای معصوم اراده دارند اما گناه نمی‌کنند. بنابراین فرشتگان هیچ یک از دستورهای خدای متعال را تحریف نمی‌کنند و کم و زیاد نمی‌سازند، چنان که قرآن می‌فرماید «لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ». [11]

ج) فرشتگان دارای مراتب و درجات معین و متفاوتی هستند چنان که قرآن می‌فرماید «وَمَا مِثْلًا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ». [12] برخی از ایشان برتر از برخی دیگر و مورد اطاعت می‌باشند چنان که جبرئیل (ع) مورد اطاعت دیگر فرشتگان است و قرآن در باره او می‌فرماید «مُطَاعٌ ثَمَّ أَمِينٌ». [13] فرشتگان تنها به امر خدا امر می‌کنند و دیگران هم به دستور خدا از ایشان اطاعت می‌کنند.

د) فرشتگان همواره پیروزند و هرگز شکست نمی‌خورند زیرا هر چه انجام می‌دهند به امر خدا است و خدا همواره غالب است و شکست نمی‌خورد چنان که قرآن می‌فرماید «وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ» [14] و نیز می‌فرماید «وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ». [15] و [16]

فرشتگان همه کمالات الهی را به طور تنزل یافته دربر دارند و موظفند کمالات خود را به انسان انتقال دهند. فرشتگان کمالات خود را مانند باران بر انسان می‌بارند و انسان به همان میزان که شناخت می‌یابد و ظرفیت وجودی خود را گسترده می‌سازد از این باران بهره‌مند می‌شود. فرشتگان در یک سلسله مراتب طولانی قرار دارند و هر یک درجه و رتبه‌ای را حایز هستند. انسان می‌تواند به این درجات و مراتب دست یابد و شرط آن این است که این سلسله مراتب و این درجات را بشناسد. [17] فرشتگان خود بخشی از غیب هستند و انسان می‌تواند نه تنها این غیب را بشناسد بلکه کمالات این غیب را نیز کسب نماید. انسان می‌تواند به کمالات تمامی فرشتگان دست یابد و با رسیدن به کمالات آنان همه آن چه را که ایشان در خلقت خدا انجام می‌دهند انجام دهد. چونان که حضرت رسول به همه این مقامات و کمالات دست یافت و بلکه از آن نیز بالاتر رفت.

علیرغم همه تاثیری که فرشتگان در زندگی انسان دارند، بسیاری از انسان‌ها نمی‌توانند با ایشان مانوس شوند و رابطه‌ای صمیمی برقرار سازند. اعجاب‌آور است که انسان با وجود بیکرانی از فرشتگان که همیشه با او هستند در این دنیای پر نشاط احساس تنهایی می‌کند، دچار افسردگی می‌شود، از ناراحتی روحی رنج می‌برد، می‌هراسد، به امور واهی امید می‌بندد و در مسائل بی‌فایده ذهن و اندیشه خود را بکار می‌گیرد. همه این‌ها ناشی از عدم شناخت دنیای فرشتگان است.

کسب کمالات فرشتگان بدون شناخت آنان میسر نیست؛ مانوس شدن با آن‌ها، بهره‌گیری از کمالات آنان، و حظ بردن از مهر و رحمت ایشان بدون آشنایی با مقامات آنان، دشوار و یا غیرممکن است.

سیری در اسرار فرشتگان؛ در صدد ایجاد انگیزه برای شناخت فرشتگان

این کتاب در صدد ایجاد انگیزه برای دریافت این شناخت است و برای ایجاد این انگیزه مجموعه‌ای از سوال‌ها را در هر بحث مطرح می‌سازد. طرح سوال از امتیازهای این کتاب محسوب می‌شود. تردیدی نیست که هر شناختی بدون سوال ممکن نیست.

سوال، تشنگی برای دانستن می‌آفریند، انگیزه دانستن را قدرت می‌بخشد و زمینه‌های کنجکاویش را بیشتر را فراهم می‌آورد. اما از آن جا که پاسخ‌گویی کامل به سوالات، حجم کتاب را بسیار گسترده می‌کرد این امر به جلد بعدی موکول گردیده است. پاسخ‌گویی به سوالات، چون عمدتاً با استفاده از کتب عرفانی میسر است سطح کتاب را تغییر خواهد داد و خوانندگان خاص خود را خواهد داشت. البته باید اعتراف کرد که پاسخ به بسیاری از سوالات از توان نگارنده نیز خارج است.

امید است این کتاب بتواند به ایجاد علاقه بیشتر برای تعمق در اسرار فرشتگان و کسب شناخت بیشتر و در نهایت نایل شدن به ایمان بالاتر به فرشتگان منجر شود. ایمانی که باعث شود انسان خود را در کهکشان بی‌کرانه‌ای از فرشتگان بیابد، با آنان انس گیرد، از آنان گرمی و حرارت دریافت نماید، به آسمان آنان پرکشد، از آنان الهام گیرد، سراسر وجود خود را از عشق، عاطفه و مهر آنان سیراب سازد و با حرارت این ایمان و با روشنائی این معرفت به ایمان بیشتر به خدای متعال نائل گردد.

پی‌نوشت‌ها:

1 - البته خدای متعال پیش از خلق فرشتگان، موجودات بسیاری را آفرید که آخرین آن‌ها، واسطه خلق اولین دسته از فرشتگان است. اما به علت این که درک بشر گنجایش فهم آن‌ها را ندارد در قرآن و روایات ذکری صریح از آنان به عمل نیامده است و تنها به اشاره‌ای کوتاه کفایت شده است. برخی روایات، روح را مجموعه‌ای از موجودات برتر از فرشتگان می‌شمارند. برخی مقامات مانند تعیین اول (که پیامبر ص و معصومین به آن دست می‌یابند) و تعیین ثانی که دیگر انبیا ع به آن دست می‌یابند برتر از فرشتگان می‌باشند.

2 - اقتضای حکمت خدای متعال این است که سلسله‌ای از علت‌ها را برای خلق اشیاء برقرار سازد. خدای متعال برای خلق عالم

- مادی و انسان واسطه های بسیاری قرار داد. این واسطه ها فرشتگانند.
- 3 - در جای خود نیاز به بررسی است که چرا خدای متعال به طور مستقیم و بدون واسطه همه اشیا را نیافرید، بلکه ابتدا، اولین مخلوق را آفرید که در اسماء و صفات به ذات مقدس الهی بسیار نزدیک است و سپس موجودات دیگر را در یک سلسله مراتب بسیار گسترده خلق نمود.
- 4 - اختیار انسان، زمینه ساز تحقق تدابیر فرشتگان است. گاهی انسان با سوء اختیار خود مانع تحقق خواست فرشتگان می شود.
- 5 - دانشمندان تعداد کهکشان ها را بیش از 200 میلیارد تخمین زده اند.
- 6 - انبیا(ع) و اولیا(ع) نیز واسطه این امور هستند. بسیاری از ایشان در سلسله علل بالاتر قرار دارند و به مبدا اصلی نزدیک ترند.
- 7 - اراده انسان در بسیاری امور زمینه ساز تحقق اراده فرشتگان است.
- 8 - قرآن تنها نام جبرئیل و میکائیل را برده و بقیه را با ذکر اوصافشان (مانند ملک الموت و کرام الکاتبین و سقره، کرام، بَرّه، رقیب، عتید و غیر این ها) یاد می نماید.
- 9 - خواست فرشتگان، تحقق اعمال نیک است و ایشان از اعمال ناصواب کراهت دارند. اما کسی که عمل ناصوابی را انجام می دهد توان انجام آن را از فرشتگان (و در درجه بالاتر از خداوند) اخذ می کند.
- 10 - فرشتگان به امر الهی عمل می کنند (انبیاء، آیه 27)
- 11 - فرشتگان، خدای را در آنچه امرشان کند نافرمانی نمی کنند و هر آن چه بدان امر شوند را انجام می دهند (تحریم، آیه 6).
- 12 - هیچ یک از ما نیست مگر آنکه مقامی معلوم دارد (صافات، آیه 164)
- 13 - او (یعنی جبرئیل) در آنجا (یعنی در نزد پروردگارش) مورد اطاعت و امین است (تکویر، آیه 21)
- 14 - خدا چنان نیست که چیزی در آسمان ها و زمین، او را عاجز کند (فاطر، آیه 44)
- 15 - خدا بر کار خویش چیره است (یوسف، آیه 21)
- 16 - طباطبایی، ترجمه المیزان، ج 17، ص 13
- 17 - شناخت حصولی این درجات و مراتب زمینه ساز دست یابی به آن ها است اما کافی نیست. ممکن است کسی بالاترین شناخت حصولی را داشته باشد اما از درجات و کمالات بی بهره باشد. ابلیس، این گونه است